

VALO-Moedertaal

Jaarverslag 1991

De VALO-M (Veldadviescommissie voor de Leerplanontwikkeling Moedertaal) heeft tot taak de Bestuursraad van het Instituut voor Leerplanontwikkeling (SLO) te adviseren. De VALO-M is verantwoordelijk voor veldgebonden, vakinhoudelijke en onafhankelijke advisering over produkten die door de SLO worden ontwikkeld voor het vak- en vormingsgebied Moedertaal. Verder dient ze te adviseren over de stukken die de SLO nodig heeft voor de besturing van het instituut.

De Resonansgroep van de VALO-M

De VALO-M bestaat uit een kern van tien mensen – de Resonansgroep – die voortkomen uit de vakinhoudelijke verenigingen: Sectiebestuur Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen (SBN/LT), Vereniging voor het Onderwijs in het Nederlands (VON), Vereniging voor de Didactiek van het Nederlands (VDN).

In het verslagjaar heeft de Resonansgroep acht keer vergaderd. Tijdens de vergaderingen zijn twaalf adviesaanvragen en de daarbij behorende concepten besproken, en zijn de hoofdpunten van de adviezen vastgesteld.

In 1991 bestond de Resonansgroep uit de volgende personen:

- Jan Sturm (voorzitter; vanuit het SBN/LT, de VON en de VDN). Jan Sturm heeft het voorzitterschap van de VALO-M vervuld van 1 januari 1986 tot 1 augustus 1991
- Sjaak Kroon is Jan Sturm als voorzitter opgevolgd per 1 augustus 1991 (eveneens vanuit de drie vakinhoudelijke verenigingen). Sjaak Kroon is lid geworden van de Resonansgroep per 1 maart 1991
- Pauline Bulthuis, Addie Gerritsen, Mariet Koolen-van Goch en Gerrit Reitsma (vanuit de Vereniging voor het Onderwijs in het Nederlands)

- Jos van Heesen-van Oost, Rudi Liebrand, Harry Paus, Joke Wooldrik en Tom Weijers (vanuit het Sectiebestuur Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen). Jos van Heesen-van Oost vervulde per juni de vacature die ontstaan is door het vertrek van Wilma Groeneweg. Rudi Liebrand heeft per 1 september de werkzaamheden voor de VALO-M hervat. Harry Paus is de vervanger van Joke Wooldrik
- Theo Witte (vanuit de Vereniging voor de Didactiek van het Nederlands) is Bernard Schut opgevolgd.

Advisering

De meeste vergadertijd is besteed aan het voorbereiden van de vakinhoudelijke adviezen op aanvraag van het bureau van de SLO. Adviezen zijn gevraagd door de leerplanafdelingen basisonderwijs, speciaal onderwijs en opleidingen (BSO), en voortgezet onderwijs eerste fase (VO-1). Eveneens heeft de VALO-M geadviseerd over beleidsdocumenten van de SLO.

Aan het einde van dit verslag worden de hoofdpunten van de uitgebrachte adviezen samengevat. Kopieën van de adviezen kunnen besteld worden bij het secretariaat van de VALO-M: Postbus 2061, 7500 CB Enschede. Bij het secretariaat kunnen eveneens publikaties van de VALO-M worden besteld.

Naast het voorbereiden van adviezen is tijd besteed aan de voorzitterswisseling. In goed overleg met de vakinhoudelijke verenigingen heeft Sjaak Kroon per 1 augustus de leiding van de VALO-M op zich genomen.

Jan Sturm beëindigde niet alleen het voorzitterschap van de VALO-M, hij trad ook terug als lid van de VALO-M en als lid van de Bestuursraad van de SLO, verantwoordelijk voor het vak- en vormingsgebied Moedertaal. Pieter Batelaan is hem in die laatste functie opgevolgd.

Verder heeft de Resonansgroep bijgedragen aan het oplossen van het conflict dat ontstaan was tussen de voorzitters van de VALO-M en het VALO-presidium. Het conflict betrof de interpretatie van het reglement veldadvies. Het presidium gaf een ruimere interpretatie aan de notie kopadvies dan de VALO-M wen-

selijk achte. Met het beëindigen van het conflict is de deelname aan het presidium van secretaris- weer op voorzittersniveau gebracht.

De Resonansgroep heeft diverse adviesvoorbereidende activiteiten gecontinueerd en in gang gezet. Met betrekking tot het Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) zijn de activiteiten voortgezet, uitmondend in een adviesvoorbereidende conferentie onder de titel 'Moedertaalonderwijs en beroep: een uitdaging voor het schoolvak Nederlands in het MBO'. De sprekerslijst bestond uit: Mieke Amoureux, Hans van Haeren, Ton Jilissen, Sjaak Kroon, Nel Marneffe, Kees Sluis en Jan Sturm. Vanwege de grote belangstelling (meer dan 150 geïnteresseerden) is de conferentie op twee dagen gehouden: op 29 oktober en 5 november.

Een adviesvoorbereidend onderzoek uitgevoerd door Milo Bellaar en Humphrey Bouwens, is afgerond met een (intern) verslag: 'De methode Talent: getoetst aan de uitgangspunten van Communicatief taalonderwijs. Een verkennend onderzoek'.

Een interviewonderzoek onder enkele secties Nederlands naar perspectieven van docenten op het vak Nederlands liep door in 1991. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Erik Blankesteijn, Rudi Liebrand en Jan Sturm.

Een enquête-onderzoek onder lezers van *Moer en Levende Talen* is gestart onder leiding van Frans Zwitterlood. Het onderzoek heeft tot doel de informatievoorziening in deze bladen over (de advisering over) leerplanontwikkeling voor Nederlands te verbeteren.

Over een onderzoek naar het gebruik van interculturele en mondiale verhalen van het VADO-project is in het verslagjaar gerapporteerd door de uitvoerder, Michiel van der Arend, op de conferentie 'Het Schoolvak Nederlands'.

Ad hoc subcommissies van de VALO-M

Drie ad hoc subcommissies ondersteunden in het verslagjaar het werk van de VALO-M.

De ad hoc subcommissie Nederlands VO-II had eind 1991 haar nota in concept klaar. In die

nota worden geargumenteerde voorstellen gedaan voor de advisering over leerplanontwikkeling voor de tweede fase van het voortgezet onderwijs.

De ad hoc subcommissie Taal in het kader van intercultureel onderwijs rondde haar taak af met een nota voor het toetsen van plannen voor en producten van leerplanontwikkeling aan criteria van interculturaliteit.

Met het oog op een reeks aangekondigde adviesaanvragen voor leerplanontwikkeling voor taal in het basisonderwijs installeerde de VALO-M een ad hoc subcommissie basisonderwijs. Deze ad hoc subcommissie kreeg tot taak concept-adviezen op te stellen en een nota te schrijven, die gedurende enige tijd gebruikt kan worden als achtergrond bij de advisering. Verder dient de ad hoc subcommissie een conferentie voor te bereiden voor leraren in het basisonderwijs en docenten Nederlands aan PABO's over onder andere de nota en producten van leerplanontwikkeling.

Bezuinigingen

De maatregelen die in de Tussenbalans door de regering zijn aangekondigd, bleken zwaar weer te betekenen voor de onderwijsverzorging. De (advisering over) leerplanontwikkeling moet tot 30 procent bezuinigen op het budget. Definitieve cijfers kwamen in 1991 niet ter beschikking. Over mogelijkheden een kwalitatief goede advisering in stand te houden met een sterk gereduceerd budget, is de discussie gestart.

Samenwerking

Vanuit het perspectief van adviesvoorbereiding is de samenwerking voortgezet met:

- het International Mother Tongue Education Network (IMEN). Het onderzoek dat het IMEN uitvoert naar definities van moedertaalonderwijs in verschillende Europese landen, leverde opnieuw een interessante bijdrage aan de advisering door de VALO-M. De VALO-M continueerde de samenwerking met het IMEN met betrekking tot de publikatiereeks 'Studies in Mother Tongue Education' en 'Occasional Papers in Mother Tongue Education'
- de International Association for Intercultural Education (IAIE). De samenwerking heeft tot

doel de advisering met betrekking tot interculturaliteit in de leerplanontwikkeling te verstevigen

- 'Het Schoolvak Nederlands' (HSN). De VALO-M heeft een bijdrage geleverd aan de inhoudelijke voorbereiding van de conferentie 'Het Schoolvak Nederlands' in Diemen
- externe deskundigen. Bij de voorbereiding van enkele adviezen heeft de VALO-M opnieuw een beroep kunnen doen op haar bekende deskundigen.

Uitgebrachte adviezen

Advies over de concept-publicatie 'Het begrijpend lezen van informatieve teksten. Handleiding en voorbeeldlessen' (31 januari). Er is geadviseerd een duidelijker onderscheid te maken tussen de onderdelen van de publikatie (onderzoeksverslag, didactische aanwijzingen, onderbouwing van de voorstellen), de context waarin de lessen zijn ontwikkeld en de gebruikte termen preciezer te omschrijven, en meer publiekgericht te formuleren.

Advies over het 'Jaarwerkplan 1991 project Nederlands VO-1' (1 februari). In het advies is geconstateerd dat het project op belangrijke punten een andere koers is gaan varen dan uit eerdere plannen kan worden afgeleid. Omdat voor die veranderingen geen argumenten zijn gegeven, is geadviseerd de afwijkingen van de plannen en planning alsnog te geargumenteren en het jaarwerkplan opnieuw ter advisering voor te leggen.

Tweede advies over het 'Jaarwerkplan 1991 Nederlands VO-1', op basis van een nieuwe adviesaanvraag en aanvullende informatie. Geadviseerd is: een duidelijke doelstelling te formuleren voor de implementatie van de leerplanontwikkelingsprodukten, en de implementatie via methoden in te bedden in (na)scholing van docenten; het oorspronkelijke plan voor een leerplanvoorstel Communicatief Taalonderwijs – waarin een breed onderwijsaanbod wordt beschreven – te handhaven, en eventueel daarna varianten te ontwikkelen voor specifieke doelgroepen; pas brochures te maken voor het starten met basisvorming als blijkt dat er voldoende faciliteiten beschikbaar zijn voor nascholing.

Advies over het projectplan 'Leerlijnen Nederlands in het basisonderwijs 1991-1992' (22

maart). Het betreft een voorlopig advies, omdat essentiële informatie nog niet beschikbaar was. Hoofdpunt is het advies bij de interpretatie van een aanvraag voor leerplanontwikkeling zo nauw mogelijk aan te sluiten bij de wensen van de aanvrager, zowel wat de gewenste produkten betreft, als de wijze waarop die ontwikkeld zullen worden. Gevraagd was een deelwerkplan moedertaalonderwijs te ontwikkelen voor de leerlingenpopulaties 4-12. Het plan zou ontwikkeld moeten worden door middel van een combinatie van onderzoek en leerplanontwikkeling. Geadviseerd is in een situatie waarin onvoldoende middelen beschikbaar zijn voor een adequate honorering van een aanvraag voor leerplanontwikkeling in een vroeg stadium overleg te voeren met de aanvrager.

Bij brief van 7 juni heeft de VALO-M haar voorlopige advies van 22 maart definitief gemaakt, de aanvullende informatie die over het project verkregen is, gaf geen aanleiding het advies te herzien.

Advies over het 'Jaarwerkplan Kerndoelen' (29 maart). Als bezwaar tegen het jaarwerkplan is geformuleerd dat het zo weinig vakinhoudelijke informatie bevat, dat er amper over te adviseren is. Geadviseerd is het plan aan te vullen met informatie waaruit duidelijk wordt: hoe vakinhoudelijke keuzen tot stand zijn gekomen; hoe de keuze voor bepaalde produkten verantwoord is; wat de bruikbaarheid is voor docenten en scholen van de handreiking die ontwikkeld zal worden; welke ondersteuning docenten en scholen naar verwachting nodig zullen hebben om kerndoelen zinvol te kunnen invoeren.

Bij brief van 13 juni heeft de VALO-M gereageerd op de adviesaanvraag over het Meerjarenplan 1992 t/m 1995. Vanwege het nagenoeg ontbreken van inhoudelijke informatie in het meerjarenplan heeft de VALO-M zich beperkt tot twee algemene opmerkingen: het beleidsuitgangspunt van de SLO dat intercultureel onderwijs en aandacht voor zorgverbreding een integraal onderdeel van alle leerplanactiviteiten zal vormen, wordt onvoldoende geconcretiseerd in het meerjarenplan; het voornemen van de SLO 'veldwensen' te verbinden met de overheidsprogrammering biedt in de formulering in het meerjarenplan onvoldoende waarborg voor de eigenheid van afzonderlijke projecten.

Advies over het 'projectplan hoogbegaafden' (29 juli). Geadviseerd is het projectplan te herschrijven en daarbij te verduidelijken: wat de aanvraag precies inhoudt en aan te geven of de interpretatie daarvan onderschreven wordt door de aanvrager; welke vakinhoudelijke doelen voor taal worden nagestreefd en welke strategieën gehanteerd zullen worden om de projectdoelen te bereiken; welke produkten het project zich voorgenomen heeft te ontwikkelen.

Advies over het 'projectplan Kleuteronderwijs' (17 september). Geadviseerd is: te verduidelijken op grond waarvan drie aanvragen voor leerplanontwikkeling geïntegreerd worden in het projectplan; de leerplanontwikkelingsactiviteiten niet te beperken tot de groepen 1 en 2, maar ze – conform de aanvragen – te richten op de groepen 1 tot en met 4; aspecten van taalonderwijs (opgevat als onderwijs in moedertalen, Nederlands en Nederlands als tweede taal) een prominente plaats te geven in het project en daarbij erop te letten dat cognitief gerichte leerlingactiviteiten slechts een bescheiden plaats krijgen.

Advies over 'Nederlandse taal. Handreiking bij de kerndoelen basisonderwijs' (18 november). De VALO-M heeft geadviseerd de handreiking in de voorgelegde vorm niet te publiceren, vooral omdat ze geen duidelijke visie op taalonderwijs bevat en de beknopte opsomming van leerstofinhouden ertoe kan leiden dat moedertaalonderwijs grotendeels wordt geïnterpreteerd als deelvaardigheidsonderwijs.

Advies over 'Fryske taal. Handreiking bij de kerndoelen basisonderwijs' (21 november). Geadviseerd is de handreiking te publiceren, na een herziening waardoor een geïntegreerde handreiking ontstaat voor Fries als eerste taal en Fries als tweede taal.

Advies over 'Spel/bevordering van het taalgebruik. Handreiking bij de kerndoelen Basisonderwijs' (9 december). Geadviseerd is de handreiking te herzien en daarbij: de visie op taalonderwijs van waaruit de invulling van de kerndoelen gepresenteerd wordt en de relatie met het vak taal expliciet te formuleren; de opbouw van de leerstofinhouden duidelijker te maken.

Publikaties

Haueis, Eduard & Wolfgang Herrlitz (eds.), *Comparative studies in European standard language teaching. Methodological problems of an interpretative approach*. Studies in Mother Tongue Education 5.

Wooldrik, Joke & Jan Sturm, *Schrijfvaardigheid in het MDGO*. Nijmegen/Enschede, KUN/VALO-Moedertaal (conferentiedocument).

RESY DELNOY *secretaris*